

FRÜHLINGSTRAUM

Muziek waar
het hart van
gaat zingen

73

Uit *Winterreise*, opus 89 nr. 11, D. 911 nr. 11 (1827)
Schubert, Franz Peter (1797 – 1828)

Robert Holl, bas-bariton
Naum Grubert, piano

*Ich träumte von bunten Blumen,
So wie sie wohl blühen im Mai;
Ich träumte von grünen Wiesen,
Von lustigem Vogelgeschrei.*

*Ik droomde van bonte bloemen,
zoals ze wel bloeien in mei;
ik droomde van groene weiden,
van zingende vogels daarbij.*

*Und als die Hähne krächten,
Da ward mein Auge wach;
Da war es kalt und finster,
Es schrieten die Raben vom Dach.*

*En toen de hanen kraaiden
en dat mijn slaap verbrak,
toen was het koud en donker
en krijsten de raven op 't dak.*

*Doch an den Fensterscheiben,
Wer malte die Blätter da?
Ihr lacht wohl über den Träumer,
Der Blumen im Winter sah?*

*Maar op de vensterruiten
wie verfde daar bladerrag?
U gniffelt over de dromer
die 's winters nog bloemen zag?*

*Ich träumte von Lieb' um Liebe,
Von einer schönen Maid,
Von Herzen und von Küssen,
Von Wonne und Seligkeit.*

*Ik droomde van liefde voor liefde,
en van een mooie meid,
van harten en van kussen,
van zegen en zaligheid.*

*Und als die Hähne kräten,
Da ward mein Herze wach;
Nun sitz ich hier alleine
Und denke dem Traume nach.*

*En toen de hanen kraaiden,
ontwaakte ik weer vlug.
Nu zit ik in mijn eentje
en denk aan die droom terug.*

*Die Augen schließ' ich wieder,
Noch schlägt das Herz so warm.
Wann grünt ihr Blätter am Fenster?
Wann halt' ich mein Liebchen im
Arm?*

*Ik sluit opnieuw de ogen,
mijn hart slaat nog zo warm.
zal ooit een ijsbloem gaan bloeien?
Wanneer ligt mijn lief in mijn arm?*

De tekst is van Wilhelm Müller (1794 - 1827): *Frühlingstraum*, uit *Gedichte aus den hinterlassenen Papieren eines reisenden Waldhornisten 2*. De Nederlandse vertaling is van Lau Kanen, 2005.

Schubert gebruikte het lied in zijn cyclus *Winterreise*. Deze cyclus bestaat uit 24 liederen. De eerste *Abtheilung* van twaalf liederen werd voltooid in februari 1827, de tweede met de overige twaalf in oktober van dat jaar. Het zijn 24 getoonzette gedichten van Wilhelm Müller voor zangstem en

piano. Het verhaal lijkt betrekkelijk eenvoudig. Een jonge man wordt afgewezen en gaat daarop op reis. In het 24^e lied ontmoet hij de *Leiermann*, de speelman met de draailier, een verpersoonlijking van de dood.

Winterreise neemt een centrale plaats in in het liedoeuvre van Schubert en in de harten van de liefhebbers van zijn muziek. Van het werk verschenen tot op heden honderden lp- en cd-opnames.

Dat was wel heel anders toen Schubert voor het eerst *Winterreise* liet horen op een voorspeelavond aan zijn vrienden, want zij reageerden met ontzetting en verbijstering. De 24 liederen hadden volgens de toehoorders zo'n desolate en duistere atmosfeer dat de door hen bewonderde componist zich al halverwege de cyclus aan gene zijde van het leven moest bevinden. De liedcyclus voert de luisteraar mee door een ijzingwekkend winters landschap, wat zich nog maar ternauwernood in menselijke termen laat beschrijven. De ik-figuur wordt slechts aangeduid als *Der Wanderer* en hij neemt de luisteraar aan de hand door zijn diepste zielenroerselen, verborgen angsten en onbekende verlangens. *Winterreise* is in dit opzicht een meesterwerk van het Romantische denken, zoals dat in het begin van de negentiende eeuw langzaam terrein wint. De hang naar het onbekende, het onbereikbare en het onwereldse spreekt uit de tekst van elk lied van *Winterreise*. Deze reis is niet zomaar een reis: het is een enkele reis naar het onbekende: *Eine Straße muß ich gehen, die noch keiner ging zurück*, heet het in *Der Wegweiser*, één van de liederen uit de cyclus.

De tekst van *Winterreise* is van de nu vrijwel vergeten dichter Wilhelm Müller die tijdens zijn (eveneens korte) leven echter een grote populariteit genoot. Heinrich Heine, een boegbeeld van de Duitse literatuur, zei over de gedichten van Müller: 'eenvoudige gedichten, moeilijk te maken' en sprak ooit de hoop uit dat hij zelf nog eens in één adem genoemd zou worden met Müller. De eenvoud van de teksten van *Winterreise* is evenredig met de zeggingskracht: de sobere gedichten bezitten een enorme diepgang, die door Schubert werd onderkend. Ze hebben geleid tot één van de meest indringende muziekwerken uit de geschiedenis.

Winterreise is geen luchtig werk is geworden. Schubert schreef zelf ooit in zijn dagboek: 'Verdriet scherpt het verstand en sterkt het gemoed, terwijl vreugde zich daarentegen zelden om het eerste bekommert en het tweede verwekelijkt of frivoool maakt.' Een nadenkertje.

Winterreise is te zien als een boetedoening, de laatste tocht van een stervende of zelfs de overpeinzingen van iemand die al onderweg is naar de dood. 'So zieh ich meine Straße dahin mit tragem Fuß, durch helles, frohes Leben, einsam und ohne Gruß'.

De *Wanderer* is niet meer of zal niet lang meer deel uitmaken van onze wereld. Zijn blik is op de verte gericht, op een naderend einde. Er is slechts één zekerheid: 'Jeder Strom wird's Mer gewinnen, jedes Leiden auch sein Grab.'

In *Winterreise* verlaat de reiziger de stad en trekt door de winterse natuur. Beekjes, bomen, kraaien en sneeuw bevolken zijn wereld en zijn gedachten resoneren met deze verschijnselen en hun winterse gedaante. Schubert doet recht aan elk woord en elke wending in de tekst: zowel de zangpartij als de pianobegeleiding interpreteren, illustreren en becommentariëren de woorden. Optimale muzikale woordschildering op een wijze die tot dan in de liedkunst ongehoord was. De liederen kennen verschillende toonsoorten, in

overeenstemming met de dramatische ontwikkelingen in de het verloop van de cyclus.

Frühlingstraum is wel het blijdste lied uit *Winterreise*. Een lichte, vloeiende melodie klinkt en de reiziger beschrijft zijn droom. Er lijkt licht aan de horizon te komen; ja, want *wann halt' ich mein Liebchen im Arm?*

Sinds deze cyclus bestaat, gaat hij vanwege zijn zeer grote populariteit onophoudelijk de wereld over. Geen verzameling liederen is in liederenrecitals zo vaak vertolkt als deze. Door mannen, vrouwen, beroepszangers, maar ook – en dat is natuurlijk geweldig – door amateurs. Nou ja, amateurs?! Er zijn in Nederland heel veel zangamateurs die wekelijks zangles hebben en voor wie het een fantastische ervaring moet zijn om (liederen uit) *Winterreise* te zingen.

Zo ontmoetten we in 2013 Ad Korevaar uit Warmond bij Zutphen. Hij stond tegenover ons op de camping Bella Vesta in Italië. Bij een ongelukje met de camper had hij me even van de boom weg geloodst. We kwamen aan de praat en al snel bemerkten we dat we allebei van de Schubertliederen hielden. Toen onthulde hij dat hij een CD had met door hem gezongen liederen van Schubert. Ik heb 'm mogen overnemen op de laptop. De volgende dag hebben we met z'n drieën naar zijn zang geluisterd. Met port en kaas dronken we op zijn geweldige prestatie. Chapeau!